

Drij geestelijke voordrachten

Hugo Verriest

bron

Hugo Verriest, *Drij geestelijke voordrachten*. L.J. Veen, Amsterdam 1905 (2de druk)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/verr007drie02_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

HUGO VERRIEST.

Voordracht I
Licht

MIJNE HEEREN,

Het eerste gevoel dat opwelt uit mijn hert, daar ik naar Leuven gekomen vóór U hier sprekende sta, is een gevoel van verwondering.

Ik ben een eenvoudige pastor van te lande. Ik ben gewend uit den predikstoel te spreken aan eenvoudige lieden van te lande, - over eenvoudige zaken; - doodeenvoudig, zoo gij ziet; - en hier sta ik voor de studenten der Hoogschool, gewend van hooger mannen te hooren, die met hooger woord handelen over de hoogste vraagstukken die den menschelijken geest bezig houden en het menschelijk hert angstig maken en benauwd.

Ik bidde U, Mijne Heeren, dat van mij niet te verwachten.

Ik wil 'so ic ben en can' handelen voor U over dat nederig volk van onze Vlaamsche dorpen, en de wetten zoeken die het leven van dat volk, mijn volk, beheerschen, binden en geleiden. Die zelfde wetten wille ik trachten weder te vinden in uw leven, om er het christelijk licht te doen over stralen, en alzoo den gang en dwang, de sterkte en krankheid ervan tastbaar te maken, en het leven van den mensch in dat licht en volgens die wetten te wijzen en te richten.

Ik doe U geen sermoen, maar, in 't zwarte priesterkleed, zegge U een priesterlijk woord.

Ik spreke U eerst over mijn volk.

Het woont daar verre van stad en gewoel, verre van nijverheid en handel, in het zuiden van dat zoete stille lieve Vlaanderen, tusschen Leie en Schelde, over heuvelen en dalen, te midden velden en bosschen en onder boomen en hagen, in een allerprachtigste landstreek.

Daar leeft het. - Daar leeft de landman, de werkman, de mensch van te lande.

Ik die zijn pastor ben, ik leve mede met hem. Ik zie hem en bespiede hem en luistere naar zijn woord. Ik vervolge hem overal en

trachte zijn leven te kennen, zijn denken, zijn willen, zijn begeren, zijn vreezen, zijn durven en zijn doen.

Hij werkt dag uit dag in; hij slaaft dag uit dag in, en strijdt met en tegen de natuur; en dagelijks, overal, ziet hij, en voelt hij, tastbaar, een onbekende macht die hem meester is, die hem bedwingt, die hem nederdwingt; een onzichtbare, alles overheerschende macht.

Hij ziet die macht daarboven, in zonne en maan en sterren, in lucht en klaarte, in duister, in regen en mist, in droogte en wakte.

De zonne straalt naar onbekenden wille en luim in helder licht en warmte. De zonne blijft weg, en duikt in wolk en damp en mist. Zomer en winter en lente en herfst spelen een wonder spel. - De mane vaart en droomt en wast en krenkt, en heeft macht op zaaite en groei en bloei en snoei, op groente en vrucht. Zij draagt wondere woorden op hare botte of scherpe hoornen. Mist en smoor in koude, in zoele warmte, dragen goed en kwaad, haat en wonne, en spelen rondom het denken en doen van den landman, wispelturig, in onuitgeleid tevreden en kwaad zijn. Vreemde, onbetembare macht al boven.

Hij ziet en vindt die macht daar onder: De spade steekt hij in den grond en keert de mul-

zige aarde, en ziet ze liggen versch en vei, gulzig en goedriekend, vol leven en levenstochten. Hij bedriecht en zaait en plant; hij bewaakt en bezorgt. - Zal groeite komen en oogst? Ei! dat kwaad woekert langs alle kanten, zichtbaar in ondier en ongroei, onzichtbaar uit lucht en grond. Die macht leeft; zij duikt, zij belgt en zoent, zij loont of wreekt. Een vreemde onbekende wisselende macht overheerscht alles onder en boven hem.

Zij leeft rondom hem en toont haar wezen en sterkte in stal en vee, in huisdier en vrijen vogel. Zij maart hem in zang en woord, in teeken en geheim, kwaden en goeden wille, tegenwoordig en toekomstig. Zwicht u!

Het is eene macht die zijne macht te boven gaat, die hem dwingt, die hem ophelpt, die hem nederduwt; waartegen hij zijn denken, zijn doen, zijn wille en werk onmachtig voelt. Hij is onderdaan. Die vreemde Macht is meester; onbetembaar, onbedwingbaar:

Hij vreest,
hij vraagt,
hij boet,
hij aanbidt.

Hij vreest die macht, oneindig, verstoorbaar en vol mysteriën.

Hij hoopt in die macht, verzoenbaar en vol mysteriën.

Hij verpersoonlijkt die macht: hij spreekt haar aan, hij bidt, - hij aanbidt!

Natuur!

Hij aanbidt hare macht, hij bewondert en aanbidt hare pracht:

Als in den zomertijd de vroege morgen purpert in den oosten; als de heete middag in laaienden zomerbrand de aarde tintelen doet; als het westen in barmen van zonnebloed borrelt en stroomt; als de velden in wonne doomen; als de nacht komt met zwiigende verre naderende geheimen - als boom en hage heimelijk rijzen, als de mysterium solitudinis door de bosschen hangt, hij aanbidt: deorumque nominibus appellat secretum illud, quod sola reverentia vident.

De schoone vreemde Godheid speelt en spiegelt, zwelt en bot, laait en brandt over en rondom hem; hij is overweldigd, - hij aanbidt.

Hij voelt ook zijn zelve, zijn wezen, verbonden: band boven hem, band onder hem, band rondom hem, met plicht en recht en straffe en loon.

Rond zijn hoofd, zijn hert, zijn werk, zijn lijden, zijne liefde weêrstraalt, in blijde droeve hope en vrees, die onbekende Macht.

Hij heeft nood, eindeloozen nood, dien hij daar binnen voelt zonder grond en palen, en hij staat voor die eindelooze Macht die hij daarbuiten voelt zonder mate.

Hij aanbidt.

Gij zult mij zeggen: M. de Pastor, dat was misschien in ouder tijden; maar nu niet meer. Die landsche mensch is geweest en geleerd.

Ik antwoorde U: Alzoo is zijne natuur, nu nog; alzoo is zijn wezen. Ja, van boven, ik zou bijna zeggen boven hem, vlot dat anders weten, dat onderwijs; maar rondom hem blijft onbepaald, onduidelijk geteekend, onbegrepen, die vreemde Macht. Aldaar helt hij; aldaar is hij genegen en gebogen; en al onder zet, onder duizende vormen, 't oude wezen gedurig uit: Ik spreke ten anderen van zijne natuur en wezen: Dat wezen aanbidt.

Dan komt de vreemdeling, de ouderling, de presbuteros met hooger verstand, met stil en zeker gemoed, met schoon, met zoet, met genegen woord, met heilig leven en wondere macht, en spreekt hem aan:

Neen! Zij zijn de Oppermacht niet! zij zijn maar krachten. Zij zijn het Opperwezen niet, zij zijn maar dienaars; zij zijn maar beelden en wetten.

Daarboven troont en heerscht en bestuurt het Wezen zelf, het almachtig Wezen, in licht, in schoonheid, in goedheid, in liefde: God! Hij is de eeuwige, de almachtige, de schoone, de goede God.

De zon, de maan, de sterren, de winter, de lente, de zomer, de herfst, de aarde met al hare krachten, groei en bloei en vrucht, leven en dood, komen uit zijne hand. Hem moet gij kennen, aanbidden, dienen en beminnen.

Hij, hij kijkt op, en luistert aandachtig, en peist een oogenblik en vraagt:
Hoe weet gij dat?

En de priester, de priester der Kerk; wijst en leert hem en zegt:

Hij zelf heeft het gezeid, en ik, ik heb het gezocht en gevonden; ik weet het.

En hij, de mensch van te lande, beziet hem vlak in de oogen. Hij overweegt zijn woord, hij bespiedt zijne daad en zijn leven, wantrouwig; maar hij luistert, en verneemt van den grooten God, oneindig en ongemeten, den machtigen God, wien men geen palen stelt, die wezen en leven is, die het wezen en leven geeft, die het bestuur is en de wet, in wijsheid en wille.

En omdat eene kracht van waarheid in hem geborgen ligt, die bij de waarheid ont-

roert en wekt; omdat een licht van waarheid in hem leeft; - wel wankelt maar leeft, - een licht dat de waarheid ziet en onweêrstaanbaar voelt en geniet; omdat eene snaar van waarheid in hem gespannen ligt die op het woord van waarheid zindert en zingt en haar wederwoord geeft: hij zindert van binnen en geniet en voelt eene welligheid en een geluk:

Hij knikt, en zegt van ja, en dat het alzoo zijn moet.

Die schoone zon, die maan, die sterren, die schoone velden en weiden en bosschen, die overvloed van vonken en stralen, dat is de weêrglans alleen, de spiegel, de mate en wicht, de cijfer en tel van de overweldigende schoonheid Gods.

En omdat een kracht voor waarheid en voor schoonheidsgevoel en schepping in hem geborgen ligt, zindert hij, ontwaakt genietend, en knikt, en zegt van ja, en dat het alzoo is en zijn moet.

Uit dien God komt alle verbinding, alle plicht, alle recht. Hij is de ziel van alle goed, van eerlijkheid, van edelheid, van deugende deugd. 't Is Hij die de natuurwereld, 't is Hij die de menschenwereld geschapen heeft, in hoogte en leegte, in band en vrijheid, en die,

tusschen alle stukken en deelen dier wereld, betrekking en verbinding, weg en wet geleid heeft. Hij is het gedacht, de wil, de ziel ervan.

En omdat eene kracht van goedzijn in hem leeft, hem opheft, hem geleidt: Hij knikt van ja, en dat het alzoo is en anders niet zijn kan.

Mistrouwen waakt wel, maar in dat ware, in dat schoone, in dat goede, gevoelt hij al de machten van zijn wezen, zijn denken, zijn willen, zijn doen, gezeteld, gerust, gesteund en vast. Niets en begeeft; hij staat, geheel; in zijn eigen begrepen; onraakbaar in een gestraal van boven.

Daarbij groeit in hem dat dagelijksch zien en ondervinden, dat in zijn leven, al wat uit die bronnen spruit, al wat op die waarheid past, al wat naar zulk leven leidt, hem recht houdt, hem omhoog houdt, hem verheft en veredelt: naar boven! - Dat integendeel, al wat hem afkeert, al wat hem daarbuiten leidt, al wat hem op vreemde wegen stappen leert, hem dolen doet verzinken en vergaan: Naar onder!

Zoo groeit hij in dat leven. Zoo wordt en bepaalt en bindt dat leven rondom hem een klaren kring, waarin hij beweegt en denkt en wilt en roert, beschongen dat het is door de

stralen van het Ware, het Schoone, het Goede, zoo hij bekwaam is ze te ontvangen en te dragen.

Daarboven, daardoor, daarrond, ligt en valt eene liefde, een medelijden, die den eindeloozen nood van zijn hert en den minderen nood van zijn dagelijksche ellende en lijden voldoet en verzoet.

Dat nederig wezen in al zijne strekkingen wordt verlicht, veredeld, geleid en voldaan.

Een ideaal.

O Menschheid, o wilde Menschheid, 't zij hier, hetzij aan den versten gezichteinder, wat draagt gij daar in uw hoofd en hert en wezen, dat u doet ja zeggen en genegen zijn voor het ware, het schoone en het goede? Welke macht ligt er ergens in u gedoken, die gij niet meester zijt, waar gij niet tegen kunt, die u medeleidt en medesleept onweêrstaanbaar?

En bij u, mijn arm volk, mijn minder volk, welk gevoelen van eindeloosheid ligt er in u voor de onbekende Macht en voor de stralen, hoe nauw en beperkt ook, van het Ware, van het Schoone, van het Goede, dat aan uw zelve, uw leven daarin klein en nietig schijnt, en gij het, daaronder en daarbinnen vlotten laat, onbezorgd en te vreden?

En gij, Mijne Heeren, zijt gij anders? Gij, Studenten der Hoogschool, zijt gij anders? Gij, hooger Studievolk, zijt gij anders? Neen, niet waar! Gij ook, in uw leven, in uw werken, in uwe studiën, vindt en voelt, tastbaar, die wondere machten eener wondere wereld.

Gij doorzoekt ze; gij bewerkt ze; gij catalogeert ze; gij beschrijft ze; - maar zij zijn uw hand meester; zij zijn uwen geest meester; zij zijn uw werk meester. Zij zijn de overheerschende Macht.

Ja, de palen zijn verzet, de grenzen liggen verder. Gij voert tot onbereikte hoogten, tot ongepeilde diepten, tot ongemeten verten, de dracht van uw zien en denken; maar daar ook staat gij voor 't onbekende worden en werken, voor de geheime krachten, voor de Meestermacht, voor het Meesterwezen.

Velen zijn er die onderwege blijven staan, die bewonderen en aanbidden.

Wetenschap ontsluit daar boven de geheimen der verre werelden. Zij bepaalt de wetten van zonne en maan en sterren en van ons aarde ook. Zij zoekt, zij vindt, zij beschrijft dat wonder groeien en dalen, dat komen en gaan, dat worden en verdwijnen, en, volgens cijfer en mate en verbinding, het roeren en leven dier oneindige crystallisatie. Zij bewon-

dert die wondere natuur, hare allerwijste wetten en haar overprachtig wezen, en zij aanbidt.

Natuur, Natuur, wij aanbidden U!

En hier beneden zoekt en vindt zij en brengt ter kennis de mysteriën der aarde; van haren grond en van haar inwendig wezen, van al de schatten verborgen in de vouwen van haar kleed. - Zij teekent den weg van het druppelken water, en weet de geheime banen van bronnen en zee.

Zij beziet, zij ontleedt, zij teekent het kruideken uit den gracht, de hooge forsche boomen, den vorm en de gedaante van blad en bloem en vrucht, hun worden en wezen, en herweeft als of het ware het allerprachtigste naturenkleed voor het bespiedend voor het ondervragend menschelijk verstand.

Natuur, Natuurkrachten, wij aanbidden U. En het geheim, van lijf en leven, van hert en hersenwerk, van zenuwspel, van zinnen en zin, van alle leeftochten en van alles wat lijf en leven bestormen kan, hoe verholten, hoe onzichtbaar, hoe klein het ook wezen en woekeren moge, zij komt het na te vorschen en wilt het ontdekken en ontleden en bestrijden, tegen en met de wonderheden der verholten natuurkrachten.

Natuur, Natuur, gij bestaat, gij leeft, gij heerscht in ontelbare onpeilbare wetten, en zijt meester, en bestuurt alles. Wij aanbidden U!

En de kunde van alles te scheiden, en de prachtige rijke wereld te brengen tot luchten en machten, draagt de wetenschap in hare handen en in hare werktuigen, en zij bewondert dat allerwonderbaarste spel der ingewikkelde eenvoudige natuurkrachten.

Natuur, wij aanbidden U!

Gij aanbidt?

Gij zijt de boer, de landsman, de werkman. Gij ziet en betast die krachten zonder mate of tal, miljoenen en miljoenenvoudig die u omringen, die spelen overmachtig, overheerschend, ontembaar in de natuur, en die oneindig, zonder gevonden perken en palen, rijzen rijzen hemelhoog, dalen dalen grondeloos diep, strekken strekken eindeloos ver. Zij overweldigen u; zij overweldigen uw zoekend hand; zij overweldigen uw zoekenden geest; zij overweldigen uw bewonderend hert.

Uw hert bewondert:

't Is een verblindende schemering; 't is een overstralende glans, een zonnebrand van schoonheid, een zeegeweld van schoonheid,

een dag vol heldere tintelende schoonheid, een nacht vol heimelijke onbegrensde schoonheid, eene oneindigheid, een onmeetbaar schelfergesprinkel van millioenenvoudige schoonheid in natuur en kunst.

En gij aanbidt!

Gij buigt neder voor haar. Zij wordt uwe wet, uw heerschappij, uwe band, uwe dwang, uwe onderdanigheid, uw reden, uw verstand, uwe wil. Zij wordt het goede, met plicht en recht, in laatst bepalend wezen.

Gij aanbidt!

Gij zijt de boer en landsman die de palen verder zet, de hoogten hooger draagt, de diepten dieper; maar toch de krachten aanbidt!

Gij zegt wel: Neen! Die krachten noemen wij nooit God.

- Dat is een woord en naam.

Ik antwoorde U: Aan die natuur vol wondere machten geeft gij het wezen, de reden van wezen, gij maakt ze God!

Of den God, den grooten, doet gij nederdalen en minderen tot alles, den Pan.

Natuur is God!

God is natuur!

en onwetend aanbidt gij.

Gij aanbidt!-

of aanbidding komt verholen en welt en welt en stroomt naar boven, over geest onbewust, over hert onbewust, die bewonderend en genegen onbewust aanbidden, te vreden, en de verdere verten niet willende bezien:-

Zij mogen gaan! Zij mogen varen!

ik blijve in dat bekende beminde bewonderde wezen, voldaan.

Maar de vreemdeling komt, met ouder wezen, de presbuteros, met eeuwenleven, met eeuwenwetenschap, met eeuwenwijsheid, met ander woord, met ander en hooger leven:-

en onvoldaan, als gij voldaan waart,-

en ontevreden, als gij rustet,-

en benieuwd als gij droomdet het woord, het raadsel, het mysterium gevonden te hebben,-

met altijd nieuwe oude ondervragingspunten in uwe hersenen, gij recht u op als hij klopt. Gij laat hem binnen. Gij luistert naar zijn woord.

- Hij, vol goedheid schudt zijn hoofd en zegt u: Neen, neen. Zij zijn de Macht niet, de Oppermacht. Zij zijn maar krachten. Zij zijn het Opperwezen niet. Zij zijn maar beelden; zij zijn maar dienaars.

Natuur is een wonder, een schoon mysterie; maar uit haar klinkt nergens het woord Ego sum qui sum; ik ben het wezen. In haar ligt de noodzakelijkheid niet van haar bestaan. Zij draagt de bronnen niet noch den raad van haar wezen. 't Oneindige, het eeuwige, gronden en spruiten nergens door haar spel en groei.

Hooger op!

Daarboven troont en heerscht en bestuurt het Wezen zelf, het almachtig Wezen in licht, in schoonheid, in goedheid, in liefde!

Dat is God.

Gij, Gij beziet hem scherp dien priester, twijfelend en eeuwig angstig. Gij wildet niet, maar zaagt toch wel de eeuwige, de allergrootste vraagteekens die boven alle wetenschap en menscheid blijven staan in den verren gezichteinder van het menscheijk verstand. Gij weet immers wel, wat men ook leere en wat gij ook denken moget, dat de eeuwige 'verder, verder nog!' bestaat. De 'Vanwaar' blijft besluierd; de 'Hoe' blijft besluierd; de 'Waarnaar' blijft besluierd.

Gelijk de landsman beziet gij den priester vlak in de oogen en vraagt hem: - Hoe weet gij dat? - en aan uwe ooren klinkt die zelfde

antwoord: Hij heeft het mij gezeid; ik heb het bestudeerd en gevonden.

U, ja, wordt hooger woord gesproken. Verder wordt gij binnen geleid. Voor U gaat men alle stroomen op tot aan de bronnen. Zij worden U met den vinger gewezen en U zegt men: kijkt en onderzoekt. Uwe bane, uwe verwonderde oogen, worden met hoogere fakkels verlicht. 't Is licht en klaarheid; 't is weten en waarheid.

In uw luisterend en vorschend verstand valt die hoogere leering, die hoogere waarheid: Aan U gelijk aan dat mindere volk zegt die priester dat woord:

Neen: - Daár vindt gij geen laatste woord, geen bevredigende waarheid. Daar vindt gij de Macht niet zonder palen, het Weten zonder palen, het Wezen zonder palen. Gij hebt de grenzen wel verder gezet; wonderen hebt gij ontdekt; mysteriën hebt gij ontsluit; of liever den sluier hebt gij verleid. Maar de oorsprong van het Wezen, het wezen van het Wezen, het Wezen zelf, blijft daar verder, daar hooger.

De macht, het mysterie, het woord is: God!

En omdat een nood van waarheid in U, als ijdelte, te wachten ligt; en omdat eene

kracht van waarheid in U geborgen ligt, die naar de waarheid hunkert, die bij de waarheid ontroert; omdat een licht van waarheid in u straalt; - wel wankelt, wel verdooft, maar leeft; - een licht dat waarheid ziet; - omdat eene snaar van waarheid in U gespannen ligt, die op het woord van waarheid zindert en zingt en haar wederwoord geeft: Gij zindert van binnen, Gij geniet; de ziel uwer ziel juicht en jubelt. - Gij ook Gij knikt, en zegt ja, en dat het alzoo zijn moet en niet anders zijn kan.

Natuur in al hare pracht, in de eene eenheid van haar macht en wezen, in de verscheidenheid millioenvoudig van haar worden en zijn, in het gestrooi van zonnen- en sterrenbloeisels, in het gesprinkel van crystalen en lichtbronnen is de weêrglans en spiegel van Zijne Schoonheid!

Kunst, kunst, is zielenwoord, is zielenzang, is zielenglans, is zielenmaat, is herschepping van Zijne Pracht.

En omdat een kracht en nood voor waarheid en schoonheid en hunne herschepping in U geborgen ligt; omdat uw binnenste innigste wezen ontwaakt en zindert, zegt gij ja, en dat het alzoo zijn moet en niet anders zijn kan.

Uit dien God komt alle wet, komt de eenige wet. 't Is Hij die band en verbinding in en tusschen alle wezens gesmeed heeft. 't Is Hij die alle baan geteekend heeft. Uit Hem kwam de pondus et mensura; uit hem kwam band en vrijheid. In zijn licht straalt goed en kwaad, waarheid en leugen.

En omdat eene kracht van waarheid en schoonheid en goedheid in U ligt; omdat plicht en recht in het wezen van uw wezen blijven gronden; omdat het ware, het schoone, het goede, de onafbrekbare edelheid zijn van uw wezen; omdat zij uw rechtstaan zijn, uw sterk-zijn, uw vrij-zijn, Gij zegt ja en dat het onloochenbaar alzoo is.

Mistrouwen waakt ook wel bij U: maar dit is onbepaald en hangt, God weet waar, in de lucht en rondom U, zonder klare lijn, zonder klaar teeken, zonder klaar woord. Dat mistrouwen en tegenzijn heeft geen grijpelijk spreken, heeft geen uitgesproken reden, is geen licht; maar een onvatbaar mist die in de lucht hangt en geest en hert verdonkeren wilt, verre van ze te bevredigen en ter klare waarheid te leiden.

In dat ware, in dat schoone, in dat goede, leven al de machten van uw edelste wezen, van uw denken, van uw willen, van uw

doen. Gij grijpt ze vast, Gij beziet en ontleedt ze. Zij zijn waarheid!

Zij bestralen uw leven,
Zij verlichten uw leven,
Zij versterken uw leven,
Zij veredelen uw leven.

Al wat uit hen komt, al wat op hen past doortintelt uw leven en geeft gezonden bloei en sterkte aan geest en hert en ziel, aan den vollen, den grooten mensch. - Naar boven!

Integendeel al wat afkeert, wat afbreekt, wat weg en daarbuiten leidt, verkrankt, verlaagt, doet dolen en zinken en vergaan: de groote ellende. Naar onder!

Zoo groeit rond U, zoo groeit samen, zoo wordt klaar bepaald, zoo wordt verbonden een wijder leven, een hooger leven, een schooner leven, waarin gij denkt en wilt en beweegt en roert. Het is beschongen door de stralen van het Ware, het Schoone, het Goede, en strekt zonder perk of palen zoo verre als zij - Goddelijke stralen - strekken kunnen.

Over eindeloozen nood en ijdelte van uw hert strekt eindelooze liefde en medelijden. Een grondelooze zee die al de diepten volgiet waar zij over vallen en stroomen mag.

Een ideaal.

Wij groeten U, o God.

Gij zijt het Wezen, het Wezen zelf, en daarom het noodzakelijk Wezen, het oneindig Wezen, het eeuwig Wezen, het almachtig Wezen, de bronne en oorsprong van alles.

Gij alleen zijt en bestaat zonder begin en zonder steun. Buiten U blijft niets bestaan. Gij zijt het grondwezen van alles. Alles zijt Gij nader als eene ziel. Gij zijt de ziel der ziel, die leven geeft en wezen. Zonder U, niets dat wezen heeft; zonder U, niets dat vorm heeft; zonder U, niets dat leven heeft.

Uit U komt alle waarheid,

Uit U komt alle schoonheid,

Uit U komt alle goed-zijn.

Kom, o wetenschap, en zoek en vind en verklaar ons, hoe alles is; verklaar ons waarheid en wezen; ontsluit ons alle mysteriën en verholenheden. Bij iederen stap vooruit toont gij ons den spiegel van Gods wezen en de verwezentlijking van zijn denken en doen.

Kom, o kunst, alle kunst, en verbeeld ons den glans, de pracht, den zang en zucht, de levende pondus et mensura, die spiegelen en zinderen in de onpeilbare hoogten en diepten van de ziel, en haar werk en woord doortintelen.

Kom, o denken en willen en doen en deugen en goed-zijn, in plicht en recht, in de hoogste edelste tochten van geest en hert, bestraald dat gij zijt in Goddelijke klaarte en liefde.

Wees het licht en de bake van het menselijk leven.

Wij Groeten in U den Grooten God. - Wij willen zijne kinderen zijn, zijne zonen; en door het leven willen wij henengaan, bestraald door den driedubbelen glans van zijn wezen

het Ware,
het Schoone,
het Goede.

Voordracht II
Sterkte

MIJNE HEEREN,

In het leven van den mensch, in zijn christelijk leven, in het samenleven der maatschappij en in het christelijk samenleven, is er *een deel dat vasthoudt*, dat sterk staat, en *een deel dat schijnt te begeven*, dat inderdaad begeeft en wegvalt.

Het is waar, Mijne Heeren, als wij ons leven bezien, ik van mijnen kant als ik het leven bezie van mijn volk; gij ook waarschijnlijk, als gij van uw kant uw eigen leven bezie, het schijnt ons doodeenvoudig:

Wij hebben eenige plichten te kwijten; wij hebben eenig kwaad te schuwen, en op zekere dagen dat kwaad, - het stof van de

baan, - af te schudden, en ons te reinigen in de groote zee der goddelijke bermhertigheid en goedheid.

Dat is doodeenvoudig!

Toch is die eenvoudigheid maar algemeene schijn, en alzó rijst het leven alleenlijk voor ons oppervlakkig kijken en vlottend bezien.

Dat leven is zoo eenvoudig niet. Die strijd en staat zoo klaar niet verdeeld, tusschen goed en kwaad, en beider wezen en werken ligt zoo duidelijk niet bepaald gelijnd en geteekend.

Voor die het scherp wil bekijken en het vorschend bezien, dat leven ligt inderdaad uitnemende ingewikkeld en van alle kanten vastgehouden, of ter losbrake bewrocht en bekampt.

Vandaag begeerde ik wel dat leven eens van naderbij te onderzoeken, en te bestatigen *langswaar het vasthoudt en sterk blijft, langswaar het begeeft en wegvalt.*

Ik keere weder met u tot mijn landsche volk.

Velen van u zijn er uit gesproten en hebben het gezien; - velen van u zullen er mede handelen en mogen en moeten het kennen.

Ten andere zijn wezen, het zijne, vinden wij weder bij ons, in het onze.

Ik wille u vragen dan:

Langs waar in christelijk leven, in christelijk samenleven, langs waar staat het leven van den mensch van te lande vast en onroerbaar?

Langs waar begeeft het, wankelt het en valt het weg?

Wederom zult gij mij inwendig antwoorden: Wel, Mijnheer de Pastor, het staat vast, bij hen gelijk bij alle menschen, langs den kant der deugd; het begeeft, bij hen gelijk bij alle menschen, langs den kant der plichten die verwaarloosd worden; langs den kant van het kwaad dat, door drang van driften, dikwijls bedreven wordt of min geschuwd, en binnengelaten door nalatigheid in hulp te zoeken en te vinden.

Dat is waar genoeg, maar dat leven is zoo eenvoudig niet.

- De landsman staat vast en bijna onroerbaar, omdat zijn leven bepaald, gebonden, samengehouden is in korte greep; - en omdat het van een stuk is.

Dat leven blijft eeuwig het zelfde: dagen en weken en jaren gelijken aan malkaar.
Het

roert in een nauwen kring, en zit er in besloten, gebonden en samengehouden, onlosbaar en vast. Het is gelijk een gesloten huis, waar niemand binnendringt, waar niets vreemds binnenblijft. Alles ligt en staat op zijne plaats, is bekend, is handig en eigen. Niemand wil daar buiten, noch liggen er verten te wenken, noch hoort men er nadere stemmen die roepen.

Er is een dagelijksch werk klaar bepaald en verdeeld, dat geest en hert en lichaam bezig houdt, dat moet belegd worden, dat moet bezorgd worden, dat hope brengt voor de toekomst, dat het verstand belet van naar buiten te kijken, en maakt dat geen vreemde begeerte in het hert kome nestelen en woekeren.

Er zijn korte plichten die moeten volbracht worden. Zij staan klaar bepaald en geteekend. Zij zijn gekend en geteld. Zij passen op het samen leven. Zij passen op uren en dagen en tijden. Zij liggen in het leven gemetst gelijk geteekende steenen in het huis. Er is eene algemeene plicht van in alles en overal christelijk en braaf te zijn; er is een gezonde lucht die geheel het leven doorwaait, eene klare frissche lucht die adem geeft en stroomend bloed. Daarbij komen

kort en bepaald denken over welbekende zaken en beslist gelooven in heldere punten van leering en godsdienst.

Zoo roert dat leven in bepaalden nauwen kring.

Het is ook van een stuk. Alles ligt in malkaar en loopt door malkaar. Het is aaneen gegroeid; het is dooreen gewassen, het is één geworden, één: christelijk! zoo dat die christelijkheid nooit af- en weggeleid wordt. Zij is merg geworden van geest en van denken, van hert en van willen, van lichaam en van doen. Zij is een tonaliteit van wezen. Het christelijk landsche leven gaat in een stuk van aan de wieg tot aan het graf.

Niets dat vreemd of vijandelijk zij komt van buiten naar binnen, tenzij een verre wind, een ver gerucht van onchristelijkheid en ongeloof; maar in het gedacht van den landschen mensch komt dat van kwaad en slecht volk.

Zoo ligt dat leven vast en van een stuk, en kan alzoo moeielijk begeven; het blijft wat het was: eenvoudig christelijk. Het en schelfert niet, het en brokkelt niet, het en scheurt niet, het en valt niet uiteen. Het staat en blijft sterk en geheel.

Dat leven ook wordt gevoed en versterkt

door dagelijksch plegen. De ziel van den landschen mensch niet alleen, de ziel van zijn leven wordt en is christelijk.

Het kort gebed dooradert den dag, den morgen, den avond, de malen; en onder den Angelus doorgalmt klokkenklank zijn hert en een geur gelijk van biddenden wierook walmt door zijne ziel.

Zijn werk begint met het kruis en als hij 's morgens voor de eerste maal over den dorpel treedt, over de zulle van zijn huis, en buiten terdt, hij maakt zijn kruis. Hij gaat zijn land, zijnen akker ommespitten en de spade voor de eerste maal steken in den grond, maar eerst maakt hij zijn kruis. De boer, als hij de peerden haalt uit den stal en in den breidel vangt, teekent en kruist ze eerst. De dochter zal naar den koeistal loopen, de zoon zal de hand aan den kern slaan; het meisje gaat zitten op zijn spellewerkkussen, en de wever op zijn getouw betast met rappen voet de geterden, maar eerst zullen zij hun kruise maken; en aan de dresse daar maakt de moeder met het mes een kruis op het brood en zegt: God zegene het brood en al die ervan eten.

In huis, in al de kamers, op de schouwe prijkt het kruis; het teekent in wit kalk op

de stallen; het prent in den boterstul met heilige namen. Op den hoek van den bedriichten vlasgaard zal de rugge van de spade het kruise slaan, en op Palmzondag zal de boer in dat kruis het gewijde palmtaksken steken gaan, den Heere te gemoet en Zijnen zegen.

Zijn graan en zaaiten wordt terwijl geheel de huishoud er rond staat met gewijde was gezegend daar de vader met luider stemme St-Jans-Evangelie leest: In den beginne was het Woord. Het binnenkomen van peerd en osse en koei, wordt ten Heere geheven en onder zijn schutsel gesteld. Alles, alles wordt beschongen met hooger stralen.

Zijn woord is doorchristend: hij wenscht den 'God zegene u,' den 'God beware u,' den 'God vordere u.' Hij voorziet 'zoo 't God belieft.' Zijne dagen, zijne weken, zijne jaren, zijn leven hebben zonnige stonden, hebben klaarder lichten, hebben hooger gevoelens, hebben edeler en hooger wegen.

Zijne zondagrust en zondagmis zijn stukken van zijn leven, voldoening van een onbekenden nood, en, gemist, laten ongemak en ijdelte en ongemak en zielenwee.

Christen-zijn is geen last, christen-zijn is nood en honger die moet tot gezond en geheel leven en wezen voldaan worden.

't Wierd en is de ziel der ziel, en kan maar weg met het leven. Langs daar staat het landsche christelijk leven ook vast.

- Hij is ook 't overwinnen gewend.

De landsche man is beraden, vast, taai en stevig. Hij begeeft moeilijk. Hij heeft in gedurigen strijd zijn zelven moeten overwinnen, het land en de aarde moeten overwinnen, zonne en lucht moeten overwinnen, ongeluk, tegenslag en kwalijk varen moeten overwinnen.

Hij heeft gestreden zijn leven lang tegen zijn zelven, tegen rustbegeerte, tegen 't moêzijn.

Niet werken is geen brood hebben, geen kost, geen kleederen. Niet werken en niet overwinnen is geenen pacht betalen, zijnen name en eere verliezen, uit zijnen stand vallen, ten onderen gaan. - Daarom, is hij moede, hij gaat aan 't werk en blijft aan 't werk; is hij moede, hij staat op, vroeg, als de haan kraait. Moede zijn en geldt niet: Altijd voort; stille, maar aanhoudend voort. Hij en begeeft niet, hij strijdt; hij overwint en wordt sterk. Geest en hert en lijf staan te zijnen dienste.

Ik groete U, eerbiedig, Man en Vrouw en Zonen en Dochters, en buige neder voor u.

Gij zijt mijn sterk, mijn taai, mijn deugdrijk, mijn moedig, mijn arm, mijn vernederd Vlaanderen!

Ik groete U, eerlijk volk!

Dat landsche volk staat alzoo vast, gesteund en gesloten, gevoed en gesterkt, in zijn dagelijksch christelijk leven. Het schijnt onwankelbaar.

En toch zijn er in dit minder nauwer leven ook krankheden, kanten langswaar dat christelijk-zijn gevaar loopt, onvast is, wankelt en begeeft.

Natuuraanbidding, en aanbidding van onbekende mindere machten keert altijd weder en groeit op en binnen. De mensch van te lande staat in zijn dagelijksch werk immer voor de onbekende natuurkrachten. Hij ziet en voelt hunne meestermacht. Zij zijn hem meester. Zij schijnen hem gedacht en wil te hebben. Zij zijn niet alleenlijk iets, zij zijn iemand: personen! Hij vreest ze.

Is dat supertitie? een gevoelen en leering die super stat, die overblijft uit den tijd van het heiden zijn? Jawel misschien; maar veel meer is het een gevoelen, een denken, een vreezen, een aanroepen, een aanbidden dat immer wederkeert en groeit, zoodat het den

waren dienst van God verduistert en verplaatst.

Dat gebeurt niet al met eens, in overgang tot andere leering; maar stillekes aan. Het zet voort, het zet uit, in vrees, in beschutting, in verzoening, in gebed, met wetten van getal en teeken.

Het groeit gelijk het gras dat uit den gracht opgroeit en akker en weg overwoekert; dat uitberst en opkomt hier en daar en ginder, en verbreedt langs alle kanten.

Hij begeeft ten tweede door mistrouwen. Ja, een onbepaald en halfgevormd mistrouwen, hangt rondom hem in de lucht, gelijk eene wolk, die het gezicht verduistert, en de denkende lucht min klaar maakt. Hij kent het hooger leven. Hier en daar komt hij het tegen, en het schijnt hem ongeloovig te zijn en onchristelijk; half geloovend en half christelijk. Die geleerd is en verstandig staat buiten 't geloof of leeft alsof hij er buiten bleve. Kerk en dienst van God zijn hem omtrent vreemde, of hij neemt ervan het nauwste en minste mogelijk. - Die rijk en weeldig is heeft in de oogen van den minderen, den werkenden man, geenen of maar halven godsdienst. Godsdienst is goed voor

klein volk! en in zijn hoofd teekent een ondervragingspunt. - Verder nog: die catholiek is, die 'met kerk en priesters doet, en kiest,' is niet christelijk of maar half. In woord, in daad, in handel en leven blijft al te dikwijls die geleerd is, die rijk is en catholiek, buiten het dagelijksche christelijk leven, en eenvoudig verstand verstaat niet, staat bewolkt en verduisterd en schudt het hoofd.

O gij die eens met den eenvoudigen mensch van te lande handelen en leven moet, gij weet niet hoe uw leven spiegelt in zijnen geest en hert, hoe hij uw doen en denken bespeurt en nagaat, en hoe vol vreugde en inwendig genot geheel zijn wezen alsof het ware ontspant als hij zeggen mag: Hij is van de onze.

Hij begeeft ten derde door ontmoediging:

Hij werkt en pijn lastig, door dagen en weken, 't eene jaar achter het andere; en dikwijls blijft hij steken. Hij kijkt moedeloos en ziet noch rust noch hulpe dagen, noch in de verte en ontwaart hij een einde, eenen los, een welzijn. Hij draagt in zijn hert een onvoldane begeerte en zucht naar loon, die wegblijft; - naar recht! en denkt dat hij daarbuiten blijft; 'de dood alleen is recht'

zegt hij; - naar welvaart en eerlijk leven en 'n durft bijna niet hopen. Kinderen, kinderen, kinderen overwegen hem en hij gaat ten achteren! - maar neen niet waar, o brave landsman; gelijk gij 's avonds een stondeke recht staat, en met gekruiste armen op uwe spade de zinkende zonne beziet en den dumsterenden hemel, en met hope, in uwe ziele stille monkelt en peist op den schoonen dag van morgen; zoo in uw dumsterende zinkende leven, in uwe ondergaande zon beziet gij de gezonde blijde koppen van uwe kleine kinderen en peist op den klaren dag van morgen, als groot gegroeid zij u zullen ter zijde staan en in dagelijksch neerstig werk U hulpe brengen en welstand.

- Dat gevaar vermeerdert nog door het gevoelen van verlatenheid waarin hij blijft. Hij is verlaten en staat alleen.

Wat boven hem is behoort hem niet toe en is met hem niet verbonden.

De hoogere maatschappij spreekt een andere taal; de hoogere maatschappij leeft een ander leven, verre van hem; die hoogere maatschappij is hem dwang; en, meent hij, dikwijls onrecht en schuld van onrecht en armoede. De hoogere maatschappij leeft buiten hem altijd en misprijst hem en verne-

dert hem dikwijls, zelfs in hulp en raad en tusschenkomst. O hij gevoelt zoo veel dingen die hij ongesproken binnen zijn hert houdt, maar die hem afkeerig maken, die hem afkeeren en verbitterd weg doen gaan, of alleszins van die maatschappij vervreemden. Zij wordt vreemde. Zij is geen één volk met hem, één wezen, een stuk van zijn lijf, de kop van zijn lichaam.

Vaderland ook en maatschappij laten hem alleen of houden hem buiten.

Ja, ik weet het wel en verheuge er in, stillekes aan zijn wij aan den 'Keer om' gerocht. Wet en wending hebben andere bepaling en richting. Toch is dat goed, dat beter zijn, nog maar aan het worden, en de staat blijft bij den mensch van te lande ten grooten deele wat hij was.

't Bestuur is hem vreemd, spreekt andere tale en is hem onbekend.

't Gerecht is hem vreemd en onverstaaubar; het handelt buiten en tegen hem.

Geleerdheid en onderwijs zijn hem vreemd, en leiden hem buiten eigen wezen.

Opvoeding en beleefdheid zijn hem vreemd, voeden niet op, maar veranderen hem en doen hem antwoorden.

Hij is balling in zijn eigen huis, verdrukt

en vernederd, en onbewuste bitterheid heft in hem.

Vaderland blijft, buiten een algemeen gevoelen, blijft de vijand!

't Vaderland, dat is de Wet die hem bedwingt en verbod geeft; - dat is 't Gerecht dat hem, gelooft hij, ten onrechte vervolgt en waartegen hij geen eigen verweer heeft tenzij uit den vreemde; - dat is de Ontvanger die hem geld vraagt, - dat is de Landswacht die hem bespiedt.

Hij staat of stond alleen bijna altijd, en wroet al te dikwijls misnoegd en wantrouwig, verlaten.

Hij hoort verre stemmen, - wij zien dat en weten dat, - hij hoort verre stemmen die hem doen luisteren, en eenen misschien doen rijzen in zijn gedacht en eenen twijfel in zijn gemoed. Gelukkiglijk, ongodsdienstigheid waait op het vijandelijk vaandel. Gelukkiglijk, in hem, godsdienst blijft boven alles en door alles en heerscht over zijnen geest en bezielt zijn leven. Ook de priester is hem nabij, is hem heel naar, is hem bekend, is hem hulp en raad en vriend, en kan, als hij wil, zijn betrouwen, zijn volle betrouwen genieten. Godsdienst en kerk zijn hem nog altijd band en verweer en versterking.

- En toch, eindelijk is er ook aldaar gevaar van te begeven. In den godsdienst zelf dreigt zijn christen leven bij stukken af te brokkelen en weg te vallen of liever inwendig te lossen en te verkranken. Bij kanten en deelen wordt dat leven inwendig verdord. Het blijft in vorm alleen, en het gebouw wordt ruïne. Hier en daar gaat de ziel weg.

Zijne Christelijkheid, die geheel zijn leven doortintelde, verlichtte en richtte, is genegen om over te gaan tot plicht van gebed, tot kerkelijke plicht, tot onderhoud van uitwendige wetten, tot voldoening van vereischte geplogenheden, soms tot ijdelvorm.

Ja, het christen-zijn dringt min door geheel zijn leven: De werkman, de ambachtsman, de landbouwer en handelaar, de vader, de zoon, de dochter zouden reeds vergeten dat zij moeten de beste zijn, voren gaan en uitsteken boven alle andere. Zij zouden vergeten dat christelijkheid het leven moet bezielen, richten, overstralen en veredelen. Christelijke plicht zou reeds willen nevens het leven staan en het leven in ruinen laten.

En ons leven, - het uwe, Mijne Heeren, mag ik het met U onderzoeken?

Eilaas in ons ook, in U komt op en vlot dat onbepaald en oppervlakkig gedacht dat wij eenige plichten te kwijten hebben, eenig kwaad te schuwen en van tijd tot tijd ons te reinigen in den vloed van Gods barmhertigheid en goedheid.

Die plichten aanzien wij als goede voorbijgaande zaken, die getijdelijk in ons leven komen en hier en daar plaats hebben in den gang van de jaren; maar ons leven zelf, die vrije wending van ons denken en willen en doen, ons leven, die werkende macht, die durende daad, die bloeiende groei van menselijkheid onder wijs en edel beleg, onder bestuur eener ziel, ons leven als geheel wezen, als eigen hoogheid en geluk, als stuk en deel van samenleven en maatschappij, en bezien wij niet.

Wij en zijn niet gewend te onderzoeken alwaar het vast staat, alwaar het begeeft; en dat mag wel eens van naderbij beschouwd worden.

Het hooger leven van den tegenwoordigen tijd, het hooger leven dat het uwe zal zijn, is in het algemeen onvast en onzeker. Het staat, 't is waar, gewoonlijk gesteund op christelijk vaste kinderjaren; maar zij en zijn tot geen geheel wezen uit- en opgegroeid.

Die kinderjaren en zijn, in eigen en zelfden groei en bloei en volmaking, tot geen jongelingsjaren overgegaan. Die jongelingsjaren en zijn de mannenjaren niet geworden. Die jongere jaren hebben, bij ieder nieuwen ingang, moeten afleggen en herbeginnen, in plaats van verder op te groeien en volgemaakt te worden. In plaats van in ééne groei, ééne macht, ééne sterkte te bestaan, zij liggen in verschillende stukken.

Dat christen leven wierd ook half en half, of meer zelfs, gegrond door studie en wetenschap, door onderwijs en leering, door opvoeding en wederkerende gebruiken; maar dat was onvast en onzeker en bleef al te dikwijls meer van buiten; het drong min binnen ons; het was meer opgeleide regelmatigheid dan inwendig leven, groei en bloei.

Daaruit komt dat nu, in latere jaren dat hooger leven min gesloten staat, min aaneen gebonden, min bepaald. Het heeft niet alleen wijderen kring; geen kring en bestaat er meer. Het strekt verder uit; het strekt verre uit. Het ligt open en bloot zonder verschansing; of liever het vergaat ginder tenden in niet, en heeft geen eindigend wezen, geen wezen meer. Het staat open voor vreemde leering, voor vreemd gedacht, voor vreemd

woord, voor vreemde geleerdheid. Belet wel: ik zegge niet voor vreemde wetenschap; wetenschap kan nooit vreemde zijn. Het staat open voor allen incursus; voor wat onwaar is en bedrieglijk; het blijft onverschanst, ongewapend, ontwezend. Het staat open, niet alleen zoo dat het alles vernemen mag en kennen, maar zoo dat alles, onverschillig, in en door de ziel dringt. Dat vreemde, dat onbekende, dat tegenstrijdige, wordt quasi de hedendaagsche ziel: Een inwendig onverschillig, nietstrijdig wezen; geen positief wezen; - negatief. Dat gebeurt zelfs daar waar uitwendig hevige strijd bestaat in christen politieke wereld.

Open!

De vijand kan langs alle kanten binnen voor die niet waakt; en wij waken niet; wij liggen los binnenwaarts.

- Ons leven ook is van geen één stuk. Het menschelijk leven en het christelijk leven gaan nevens malkaar; niet dooreen. Het leven gaat en wendt alleen, en 't christelijk-zijn komt onvriendelijk als vreemde macht, als ongegeerde dwang, binnengeslopen en steelt eenige oogenblikken en uren. Wij dragen dat christen-zijn als een dwang, en vluchten er uit zoo haast wij kunnen. Korte,

vervelende plicht, waarbuiten het leven weder menschelijk wordt, vrij, gemakkelijk en gelukkig. - Ons christen-zijn zit dan voor eenigen tijd, voor langen tijd, op den zolder. Het mag daar blijven rusten en slapen. Wij leven er buiten, te vreden. Wij zullen het afhalen, later, in tijds. - Zoo hebben wij nog, als 't nood doet, christene kennis en christene plichten; maar dat christen-zijn, zijn! geheel, onuitroeibaar, is weg van ons. Ons leven bestaat uit verschillende stukken, en het christen stuk is het minste.

Aldaar voorzeker staat ons leven onvaste en is bereid te begeven en weg te vallen.

- Het wordt ook min gevoed en gesterkt:

Geen dagelijksch plegen meer, of weinig. De dag is niet meer dooraderd met christen bloed; de longers zijn niet meer doorademd met christene lucht. Op zekere dagen komen er bepaalde plichten; - hoe min hoe beter, peizen wij; hoe korter hoe beter, zeggen wij. - Zij houden aan dag en plaats. Zij gaan voorbij en zijn meteenen vergeten. Zij wortelen in den zielgrond niet meer van ons leven. Op zekere dagen ook dragen wij een christen strekje of lintjen aan een knoopgat, maar leggen het af na de parade.

Dat is al geen nood van 't leven meer, het leven zelf. - Wij staan op en gevoelen geen zielenhonger; wij gaan slapen en voelen geen zielengraagte. Wij gaan door den dag: werk en rust en maal zijn neutraal en passen op alle handen en magen.

Geen christelijke prente meer over dag en werk en leven. Geen christelijk teken over huis en straat en buitenleven. Voorzeker zou dat christen-zijn, in teken en taal en buitenleven, moeten anders zijn als bij den man te lande; gelijk beleefdheid zou het moeten hooger groeien, en opengaan en bloeien in hooger daad en doening; maar het zoude moeten ons leven ophelpen en voeden.

Het christen-zijn, in het hooger leven, vlucht al te dikwijls binnen, waar 't niemand zien of hooren kan; boven, waar niemand ingeraakt. Het is immers geene schoonheid meer, geene edelheid meer, geene vrijheid, geene sterkte.

Wij leven een onzijdig en neutraal leven.

- Het begeeft ten derde nog uit onstrijdbaarheid en apathie.

De waarheid, niet waar, mogen wij wel zeggen. Ons leven was geen strijd, geen stoffelijke strijd, bijna geen zedelijke strijd, geen

gedurig overwinnen. - Dat kon wel zijn, maar was niet.

Het wás en is te onmannelijk, te gemakkelijk; overal verzacht en verzoet; alle moeielijkheid, alle hinderpaal wierden en worden geweerd. Wij moesten noch willen noch doen, alleenlijk meêgaan en vlotten.

Lichamelijke oefening en werk bleef weg; die oefening en dat werk te weten die waarlijk oefenen en waarlijk werken; die de spieren spannen, ze vermoeien, ze uitzetten; die doen krachten inspannen, die doen strijden en overwinnen.

Alle gevaar werd zorgvuldig vermeden. Het durven, dat het bloed doet opbruischen, durven met oefening, durven met pijn en zeer, durven tegen dreigend gevaar, groot of klein, bleef eeuwig weg. 't Genot van gedurfd te hebben, de stoutheid, de fierheid, de durende moed en sterkte, bleven eeuwig uit ons leven, tenzij in minder verboden kwaaddoen. Wij mochten ons durven alleen oefenen en genieten in hetgene verboden was. Daarom won kwaaddoenerij achting en gaf zij preudscheid. Dat edel hooger heffend durven kwamen wij nooit te gemoet, noch mocht het ooit naar ons wenken.

Willen en streven wierden vergemakke-

lijkt, en in eene soort van dagelijkschen kost bereid. Dat wierd ons als eten op dagelijksch bord gediend, gekookt en gedeeld. Men zou het ons genegen aan den mond gebracht hebben.

Alle persoonlijk willen, zoeken, betrachten, viel uit ons leven, en wierd somtijds mistrouwd, verdacht en gedempt.

Daarom staan wij al te dikwijls onberaden, onbeslist en onvast, zonder bepaalden stap en weg, zonder vaste greep in het leven, zonder klare richting of bestuur, bereid om alles te laten varen, om plicht en werk en recht te laten vloten, om, onverschillig in denken en willen, dien verren 'misschien' die in den donkeren gezichteinder zit van ons verstand, te laten ons leven overheerschen.

Daaruit komt dat vierde lossen, het laatste dat ik bespreken wil:

Het christelijk leven wil vallen, tot ruïnen, tot puinen, tot ijdelvorm en tijdelijke geplogenheden. Onze christelijkheid, gelijk deze van den landsman, den ambachtsman, den werkmans, doortintelt, verlicht, richt, veredelt geheel ons leven niet meer. Wij ook, wat wij ook worden mogen, wij vergeten dat wij de beste moeten zijn en uitsteken onder allen en vooren gaan.

Ja, als wij oude tijden bezien en de wereld der roomsche heidenen, wij denken al te dikwijls dat die wereld christen geworden is door het woord en de leering der apostelen en zendelingen en door de wonderwerken Gods.

Neen niet waar? daardoor niet alleen. Maar in die zinkende wereld was het bij alle heidensch volk eene allergrootste verwondering, al dat goed, dat recht, dat sterk, dat schoon en edel was, christen te vinden.

Was er eene slaaf die als hooger wil en ziel boven allen uitschong, zij was christen; bestond er een hoogste, reinste jongvrouw, zij was christen; kwam er een allerkoenste, edelste jonker, hij was christen. De werkman, de ambachtsman met verstandig hoofd en eerlijk hand, waren christen. De leeraar, de geneesheer, de spreker, de krijgsman die aller betrouwen en bewondering wegdroegen, waren christen. - De christen, in alle staten en op alle trappen der maatschappij, scheen uit boven alle andere.

Nu nog zou het moeten alzoo zijn.

Is het alzoo?

Het zou moeten alzoo zijn; dát is waarheid. Wij moeten in woord, in daad, in hulp en bijstand, geneesheeren, rechtsgeleerden,

wat weet ik al, zijn wat wij zijn; dáár is onze hooger plicht en leven.

Wij moeten indachtig blijven dat ons christen-zijn ons moet ons werk doen verrichten, ons ambt uitoefenen, op zulker wijze, dat geen onchristen mensch, aan ons, in waarheid en zorg en genegenheid en liefde, kan vergeleken worden; - in een woord wij moeten niet alleen eenige plichten kwijten, niet alleen eenig kwaad schuwen, maar van ons christen leven, in klaar denken, in edel willen, in eerlijk doen: eene hoogere, de hoogste wereld maken.

Geen ruïnen mogen wij zijn, geene puinen, geen geschilderde en versierde graven.

Ik sluite:

Neen, niet waar, Mijne Heeren, aldaar zult gij niet wenden, noch alzo zult gij bouwen.

Uw huis zij geene nederige, leege hutte; maar een paleis op de hoogte. Daarin leeft gij in de weelde van helderen geest en vroom hert, in ruimte en luchtvrjheid. Uit de vensters zult gij alle vlakten overzien, alle verten doorkijken, en den schoonen einder bewonderen van Gods prachtige schepping. Maar uw huis zal het uwe zijn, dat gij sluit voor leugen, oneer en kwaad.

Alzoo staat uw hooger leven, uwe edelheid vast, in positief christelijk denken en doen.

Het staat vast in dagelijksch voeden en onderhouden; staat vast in beraden en overwinnende strijdbaarheid; staat vast in de ziel zelf, de bezielende ziel, die geene ruïnen duldt, maar het leven geeft, het leven is, geheel het leven.

Daarom daar vijandelijke macht langs alle kanten binnendringt, zal mijn laatste woord het vers van den dichter zijn:

Gij jonger hooger volk, houd u
te wil, te weer, te wapen.

Voordracht III
Vroomheid

MIJNE HEEREN,

Als ik vandaag deze derde Conferentie beginne, moete ik U wederom doen bemerken dat ik geen sermoen en doe; dat zelfs het woord 'Geestelijke conferentie' misschien min passend is, en dat ik alleenlijk wille menschelijk spreken aan Studenten der Hoogeschool, ik, vlaamsche pastor, uit den predikstoel.

Daarom mag mijn eerste woord wel een vers zijn van onzen vlaamschen Meester, een vers dat omtrent geheel het onderwerp omvat dat ik begere voor U te behandelen.

Alzoo spreekt het:

Doet wat ge doet,
Doet wat ge moet,
Gebaren is niet goed.

Doet wat ge doet. Dat wil zeggen, niet waar: Uw werk vloeie uit uw wezen; uit uw denken en willen en zijn; en in uw werk ligge uwe geest, uw hert en uw hand.

Dat eerste vers spreke ik anders uit en zegge:

Zijt wat ge zijt.

Mijn volk... Ik keere weder tot mijn eigen minder volk, tot die eenvoudige, natuurlijke menschen van te lande.

Hebt ge nooit bemerkt hoe schoon, - hoe sterk, - hoe verstandig, - hoe deugend, - hoe gelukkig en tevreden zij zijn, als zij zijn wat ze zijn: eenvoudig braaf volk van te lande; en hoe afgrijselijk, als zij daarbuiten treden of daarbuiten vallen?

Hoe dikwijls toch, zonder dat zij het vermoeden, sta ik ze te bezien en te bewonderen.

Ik ga door de velden, en op dat wegeling, dat door den hoogen kouter snijdt, blijve ik eene stonde staan bij dien man daar, den werkman, den boer, en groete hem.

Hij groet mij weder, met ernstig gelaat

maar vergenoegd, met iets dat in zijn aangezicht als ontspant, en, nauwelijks vatbaar, monkelt. 'Goên dag, Mijnheer de Pastor.' Wij klappen wat. Hij knikt en zegt 'ja', of schudt zijn hoofd en zegt 'neen', en staat met gekruiste armen geleund op de krukke zijner spade. Hij steunt met vaste voeten wijd, op den grond; zijn licht gebogen lijf helt lichtelijk naar vooren en boven zijn breede schouderen beweegt vrij zijn verbrand bruin, gerimpeld gezicht. Hij beziet mij vrank, met klare oog. Niets zit daar bachten gedoken. Niets is gemaakt in lijf noch geest: waarheid! Ik bewondere hem: Een landsche man in boerenkleed. - Hoe schoon is hij!

Wat verder daar, door de dreve, onder de hooge boomen, nevens den hooggeladen wagen en bij de felle peerden gaan zijne zonen; hunne peerden, hun werk en hunnen dagelijkschen last meester. Zij stappen vrij en los, in losse kleeren. Zij zijn kloek en struisch, maar 'zwak lijk een zwepe', en welgezind roepen zij den goên dag dat het klinkt: hoe schoon zijn zij! Ginder verder in den leegeren akker, staan de dochters aan het werk. Zij binden loof; neerstig, haastig, snel voort, met rappen voet, met rappe hand, met rood bleuzende kaken. Zij kijken een

stond, knikken traag en eerbiedig, en werken voort. - Hoe schoon en prachtig al te samen in het helder roode licht van de dalende zonne. Hoe schoon, hoe sterk, hoe los en zwierig en gemakkelijk; hoe tevreden en gelukkig.

Ik blijve staan, in 't naar huis keeren, voor de smisse en voor den timmerwinkel. De smid met zijn volk zeggen en knikken vriendelijk goên dag. Hunne witte klare oogen met bruinen of blauwen appel blekken. Hunne lippen lachen rood. Hunne hemdemouwen opgesloofd tot den schouder, laten hunne forsche, gespierde zwarte armen door. Het vier spettert onder den hamer die met sterke zwierige hand tribbelt op het aambeeld. 't Is schoon volk.

En die timmerman daar met zijnen grooten kop, met zijn verstreuveld hair, en zijnen grauwen voorschoot, daar schaverlingen en zagemul en splenterhout rond zijn lijf hangen en stooren van versche houtreuk, is schoon om zien. Zij zijn wat zij zijn: landsch volk.

Den zondag kenne ik ze niet meer, of maar half. Zij zijn gezonken, gedaald, onhebbelijk, afgrijselijk in hun halfheerenkleed, onhandig en ongemakkelijk, niet wetend waar varen

met hand en voet, noch hoe staan, hoe gaan, of hoe zitten.

En hun spreken!

Hoe dikwijls ben ik stom gebleven voor hun helder verstand; voor hun klaar en bepaald weten en kennen, voor hun gezond denken, voor hun zeker spreken, als het hunne wereld geldt, hun leven, hunne doening, hun werk, hunnen tijd en hun jaar. Gezond en klaar en zeker.

Hun woord. Neen dat en hebbe ik niet, en moete er afgunstig van zijn. Hun woord is altijd veerdig, juist, passend; het zoekt en dubt nooit. Het ligt gereed in den geest en op de lippen, en springt los, eigen, eigenaardig, schilderachtig en vol beelden.

Laçy! wat wordt verstand en woord als zij buiten hun wezen en werk en wereld gaan. Als zij geen landsche menschen, boeren, werklieden meer zijn; als zij niet meer zijn wat zij zijn!

Ei mij, wat een volk zou dat worden en zijn, mocht onze opvoeding en onderwijs, schoone treffelijke verstandige welgemaakte boerenzoons en boerendochters vormen, in plaats van mislukte en mismaakte heeren en damen en juffrouwen.

En deugend. Ik heb het gezeid in mijn

tweede voordracht. Zij staan vast, zeker, geschoord, gebonden en gesloten in hunnen nauwe wereld. Hun leven is van een stuk, het christelijk leven. Ik moete daarbij voegen hoe zij deugen, goed zijn tot iet, handig en veerdig tot hun dagelijksch werk, daartoe bekwaam, en makend dat, in hun leven, geest en wille en lijf en ziel, goed zijn, goed.

Maar als de mensch van te lande buiten zijn dagelijksch, deugend, nauw bepaald leven gaat, en buiten zijn christelijk deugen valt, wat ellende en wordt dat niet? wat voor een gezonken en verlaagde zielrump! De landsche mensch, in Vlaanderen, verdoolt niet enkelijk: hij valt niet alleenlijk buiten geloof en plicht, maar ook buiten menschelijkheid.

Hij is niet meer wat hij is,
hij doet niet meer wat hij doet en moet.

Aan ons, Mijne Heeren, aan het hooger volk; aan U, die dat hooger vlaamsche volk nu worden moet en wordend zijt; aan u ook zegge ik:

Doet wat ge doet,
Doet wat ge moet,
Gebaren is niet goed.

Doet wat ge moet, 't is te zeggen: uw werk,

uw doen en laten, uw woord, vloeie uit uw wezen, altijd en overal; ja, zijt altijd en overal wat gij inderdaad zijt.

- Wat moet gij zijn? wat zijt gij?

Gij zijt ons *hooger - vlaamsche - christen* volk.

Dat wordt gij, of moet het worden; dat zult gij zijn, en moet het zijn.

Dat is misschien al moeielijk om bespreken; maar toch staat het beeld van hetgene gij later zijn moet onder ons vlaamsche volk klaar voor de oogen. Gij moet het hoogste deel zijn van dat ware wezen dat men een volk noemt. Gij moet ons hooger volk zijn: hooger van verstand, hooger van hert, hooger van houding, lijf en leven.

Gij moet niet alleenlijk meer weten en veel zaken kennen die den gemeenen man onbekend zijn; gij moet in den geest hooger licht dragen; klaarder zicht, vaster oordeel, beteren raad; en uw woord moet een verstandig, gezond, gezeten en gegrond woord zijn overal. Een licht voor die samen met u leven.

Gij moet hooger hert dragen;

en in uw hert edeler gevoelen van verder strekkende plicht, van alles doorstralende

plicht, van altijd bijblijvende plicht, zoodat die plicht de maat en richting, de steun en sterkte, de zekerheid van uw leven zij. Onder allen moet, bij u, uitschijnen dat genegen goed-zijn en hulpveerdig, dat waarachtige steun geeft aan wat op u vertrouwt en leunt en rust.

Gij moet hooger houding en lijf en leven hebben, niet alleen in kleeding en snijdersveerdigheid, niet alleen in hoed en schoeisel en halsversier, - niet alleen in huis en huisgerief, in tafel en kost; - niet alleen in rijk en gemakkelijk door uwe wereld gaan; - maar in hooger doen en laten, in genegen beleefd verkeer, daad en handeling en sprake; in ware hooger leven dat u boven houdt, dat anderen ophelpt en groot maakt.

Gij moet ons hooger volk zijn, dat hooger is, inderdaad, zonder valsch gebaren:
Zijt wat gij zijt,

Doet wat ge doet,
Doet wat ge moet,
Gebaren is niet goed.

Mijne Heeren, ik mag u dat wel zeggen niet waar, wij, de priesters, die in de wereld wonen en ze doorgaan, wij kijken zoo dikwijls naar hoog en leeg bij het volk. Wij peilen door schijn en gebaren. Wij wegen

geest en hert; wij dragen in ons hand 't verstand van ons volk, het hert van groot en klein; wij bezien en heffen en zeggen zoetjes: Hoeveel weegt gij? en monkelen stil, en schudden ons hoofd voor schijn en bedrog, en roepen: Gij zijt ons hooger volk niet, maar staat verre onder; of ook wel, vol eerbied, vol genegenheid, vol dank, grijpen wij weldoende verstandige handen en ontroerd spreken wij en zeggen: Gij zijt ons hooger volk, ons goede volk, ons geleidend volk; gij gaat door de woestijne van het arme leven en geleidt uw broedervolk naar beter land!

- Gij zijt ons hooger Vlaamsche volk, Vlamingen bijgevolg; Vlamingen!

En eerst wille ik u zeggen dat gij niets anders *kunt* zijn.

Gij zijt Vlamingen geboren: gij zijt Vlamingen gegroeid; gij zijt Vlamingen geworden uit woord en tale en zin. Uwe tonge- en lippenplooi heeft eigen wending, en de spieren en 't spraakgetuig van mond en keel zijn veerdig alleen tot dat eigen vlaamsch woord. Dat is bij u gelijk bij Engelschman en Duitschman. Ieder letter en klank is eigen, en staat wat hooger, wat leeger, wat scherper, zachter, breeder als bij den Franschman. Lucht en streek hebben u ook, stoffelijk, vlaamsch

wezen gegeven. Gij en kunt daar niet uit. Uwe zin ook, uw denken en gevoelen, liggen in u en breken uit en spreken in vlaamsche wending en gang en plooi, met vlaamsche kleuren en beelden.

Dat alleen bij u is waarheid; dat alleen is schoon, dat alleen deugt, en geeft u gemak, vrijheid en sterkte; 't ander is gebaren.

Doet wat ge doet,
Doet wat ge moet,
Gebaren is niet goed.

Gelijk de boer en landman onhebbelijk, onzeker, belachelijk is buiten zijn eigen wezen, zoo zijn wij onhebbelijk, krank en belachelijk buiten ons eigen vlaamsche wezen. Hij, hij en ziet en peist dat niet. Wij, eilaas, wij en zien dat niet, en al te dikwijls en willen het niet peizen. Hij, hij is preusch met vreemden, onhebbelijken tooi; wij, wij zijn preusch met onhebbelijk vreemd woord en gebaar.

Wij en *kunnen* niets anders zijn; wij en *mogen* niets anders betrachten. Wij *moeten* Vlamingen zijn.

Moeten?

Ja moeten; dat is plicht.

Ik weet het wel, uit den predikstoel en

komt dat woord bijna nooit; en toch spreekt het waarheid. Wij hebben plicht jegens ons Vaderland en ons Volk. Ons volk is ons groot verwantschap, ons bloed, onze stam. Het bestaat en moet bestaan als één, eenig en geheel wezen. Natie en land worden geschikt en gemaakt. Zij komen dikwijls uit politieke omstandigheden en kunnen dagelijks veranderen. Het volk is gegroeid en geworden uit de wetten zelf van Gods schepping.

Het Vaderland ten andere bestaat niet alleen uit eene uitgestrektheid en mate gronds. Het bestaat in zedelijk toch ware wezen, dat lichaam heeft, dat banden heeft en verbindingen, dat eene ziel heeft, ééne ziel; dat éénen geest heeft, één hert, één handelen, één spreken en ééne taal. Het heeft door de eeuwen eenen schat vergaard en gevormd: zijne zeden, zijne overleveringen, zijn denken, gevoelen, bewonderen en minnen; een letterwezen, eene kunst, waarin dat geheele wezen uitgedrukt wordt. O Vaderland, ik bemin u. Ik bemin uwe aarde en uwen grond; maar nog meer, nog veel meer uw onstoffelijk wezen. Ik beminne u als mijn zelven. Ik beminne u in mijn eigen volmaakt wezen, en mijn wezen in u. Ik ben

een deel van u. U in mij en mij in u en mag ik noch verminderen noch verminken.

Geenen voet van uwen grond mag ik tegen geld, of eer, of gemak verkoopen of verwisselen; geen duim breed van uw wezen, denken, willen, spreken, noch iets van u, mag ik verkoopen, verzaken, verloochenen of verraden. Niets!

En gij mijn volk, gij zoekt naar uw herworden; naar uw geheel en gezond wezen. Een deel van u was verdord, was gestorven, was weggevallen; een deel van u ontaardde; maar, Deus fecit nationes sanabiles, gij herwordt! gij herwordt in uwe taal, in uwe kunst, in uw recht, in uw bestuur, in uw volk, bij hoog en leeg. Gij herwordt; en wij hebben plicht jegens u, en niemand mag die plicht loochenen, verkorten of ontzenuwen.

De dichter heeft gezongen:

Het bloed des volks roept vlaamsch,
en gij, ge en hoort het niet.

Op u, Mijne Heeren, en valt dat woord niet, want gij wilt, uwe plicht getrouw, als Vlamingen door het hooger leven gaan, en worden en zijn: ons hooger, Vlaamsche, Christen volk.

Dat derde woord: gij zult ons hooger

christen volk zijn, past beter in kerk en predikstoel. En toch als ik het uitspreke gevoele ik eene soort van dwang en vreeze in mij, alsof gij, hooger christen volk, voor uwen geest en voor uwe oogen gingt minder gedacht zien rijzen en leeger beeld.

Neen niet waar!

Dat christen-zijn is eene zonne die uit de hoogten geheel den mensch overstraalt, geheel de maatschappij en geheel de menschheid.

Dat christen-zijn overstraalt en doorstraalt geheel den mensch. Onder dat licht strekt onmeetbaar de menschelijke geest tot zijn uiterste verten. Kennis en wetenschap plooiën open en zetten uit, wentelen en verbreedden, altijd voort, altijd voort, onder die klaarte. Geene waarheid ligt buiten haar, geen weten gaat haar tegen. Alle vlakten liggen open, geene diepten zijn te diep, alle hoogten staan in haar bereik.

Dat christen-zijn overstraalt en doorstraalt het menschelijk hert. Zijne mysteriën doorademt het, en heft zoetjes en bescheiden de sluiers op zijner geheimen. De diepten zijner afgronden doorpeilt het en zendt er stille licht en troostenden klank. 't Geweld van zijn geweld en van zijne driften richt het en

toomt het, in verstand en waarheid en genegen medegevoelen. Zijne wonden zalft en zoet en heelt het.

O christen zijn!

Zijn lichaam veredelt en heiligt het in bewust bestrijden van kwaad en oneer, en balsemt het in bewondering en eerbied van aan de wieg tot aan het graf.

Dat is uw christen-zijn, niet waar? uw hooger christen-zijn, waarin gij leven wilt.

Dat christen-zijn overstraalt en verlicht de maatschappij en blijft de sterke verbinding en band en de onwrikbare steun der wereld waarin wij leven.

De stoffelijke geschapen wereld hangt en roert en blijft hare wegen zeker, in pondere et mensura. Zonnen en sterren en aarde varen door de ruimte, gebonden door juist gemeten krachten. Aarde en zee wikken en wegen malkaar. Boom en plant en blad en bloem en vrucht, leven en dood, hebben wetten en verbindingen, waardoor winter en zomer spelen en lente en herfst.

Waren al die wezens verstandig en vrij, hunne wijsheid, hunne klare geest en rechte wil zouden zijn van hunne wegen te gaan, in pondere et mensura, in scheppings verband.

Kwamen zij, in kwaden wille of dolend

denken, hun spoor te buiten te loopen; braken alle krachten: zonne en sterren zouden op dool gaan; de aarde zou ontbinden, de wereld stortte dooreen en viele door verschrikkende puinvlagen in den chaos.

De onstoffelijke wereld, het samenleven, de maatschappij hangt en roert, maar blijft gerust en zeker zoolang zij haar verlichte wegen gaat en haar bindende tochten voelt en aanveerden wilt. Zonneklaarte en grondkrachten verlichten en houden alles in stand en orde.

De onmeetbare werelden en het korrelke zand, hebben plaats en wet en recht. Overmacht en nietigheid, keizer en dompelaar hebben plaats en wet en recht.

't Christen-zijn bestraalt, in waarheid en goedheid, alles, daarboven en daaronder, ginder verre en hierbij, en is richting en vaste steun.

Dat christen-zijn bepaalt, verklaart, verwezentlijkt onze katholieke Kerk.

Aan hare richters wierd gezeid: Vos estis sal terroe, Gij zijt het zout der aarde, het zout dat bewaart, het zout dat alle bederf buiten houdt. Gij zult de krachten, de verbindingen, de spieren, de zenuwen tusschen alle deelen van samenleving en maatschappij

vrijwaren en versterken. Op u, op uw werk, op uwen wil, op uw deugen, steunt de wereld.

Gij, Paus, gij staat daar boven op de hoogste hoogte van den wereldberg en ziet uit het ver verleden de tijden voorbij stroomen voor uwen voet, en houdt den lichtenden fakkel omhoog met nooit vermoeiden arm, en wijst de voorstuwende volkeren, de voortwentelende zee der menschheid, den weg, den grooten weg, naar waarheid, naar plicht, naar recht, naar orde en vrede, naar 's levens verstandig leven, en uw woord overklinkt alle gewoel en geruisch: Aldaar!

Gij, Mijne Heeren, wandelt en handelt onder dat hooger licht, stapt volgens rechtwijzenden vinger, luistert naar 't waarheidsprekend woord.

Gij zijt immers wat gij zijt,
en doet wat ge doet, en moet;
gebaren ware niet goed.

En wij, Mijne Heeren, wij de pastors, wij de priesters, wat doen wij, wat zijn wij in het christen leven van het volk, in het christelijk leven van het nederig landsche en arm volk, in het christen leven van het hooger volk, in uw christen-zijn?

Ik dale een trapken leeger en kome weder tot het werkelijk leven.

Wat zijn wij de pastors, de priesters?

Nog eens spijt het mij dat te moeten zeggen, maar waarheid is waarheid; wij staan al te dikwijls in minder en minderend gedacht, en zijn aanzien als eene soort van geestelijke veldwachters die hier en daar wat kwaad beletten moeten.

Geestelijke veldwachters?

Ja, geestelijke veldwachters.

En toch wete ik dat ik beter werk heb en hooger zending.

De Kerk, mijne Kerk, heeft mij gezeid: Ga naar het volk; bemin dat volk; heb medelijden met het volk: misereor super turbas. Zijnen geest zult gij helder maken in klaarder licht, - zijn hert zult gij veredelen, versterken, - zijn leven zult gij richten, bebloemen en omhoog helpen. - zijn lijden zult gij troosten, zijne wonden, de diepe, zult gij heelen.

Oh! dat doe ik, niet waar, en voele daar die zonne mij in den geest, die zonne mij in het hert, een zonnezee die mij kroppen doet en alles overwoelt. En als ik uit de nederige stulpe kome, waar zoo veel herten geluisterd hebben naar mijn woord, en zooveel dan-

kende oogen mij bezien, om een straalken zachte goedheid die in hun donker leven over hen geschongen heeft, ik rechte mij, bezie een stond de hooge blauwe diepten en roepe ontroerd: Gij zijt goed, mijn goede God.

't Is waar, op onzen naam rijst in het hoofd van menig een leelijk beeld. Een leelijk portret heeft men van ons gemaakt en ons geschilderd, op doek, afzichtelijk. Hij beziet het en spot en scheldt; maar dat is tegen dat portret, tegen ons niet.

Wij, wij brengen licht en warmte, hulp en liefde; en gaan en zoeken op, die dolende volkeren ginder die wandelen in de duisternissen en geven hun ons leven en ons bloed, en zoeken hier den dolenden geest en het verbitterd hert en brengen hen licht en goedheid en liefde; aan dat arm arm arm hert, zoete liefde.

En wat doen wij in het christen leven van dat hooger volk, in uw christen leven?

Wij brengen licht en waarheid, plicht en recht, hulpe en goedheid.

Dat is uw werk, O Katholieke Hoogeschool van Leuven; dat is uw leven.

Gij moet het hoogste licht zijn en het laatste en zekerste weten van alle wetenschappen;

Gij moet het hoogste verkonden zijn van alle waarheid en geesteswerk.

Gij moet de hoogste leering zijn van plicht en recht;

Gij moet de hoogste goedheid zijn en hulp en medelijden;

Geen menselijk denken, geen menselijk weten, geen menselijk zoeken, geen menselijk willen, geene menselijkheid, met hare hoogten, hare diepten, hare verten, mag buiten u staan.

Zoo zijt gij de hooge school, de hooge; zoo vormt gij hooger christen geesten; zoo vormt gij ons hooger christen volk in waarheid en wezen.

Aan u moet toegepast worden dat woord: Zijt wat ge zijt, of,

Doet wat ge doet,

Doet wat ge moet,

Gebaren is niet goed.

Alzoo niet waar, Mijne Heeren, moet uw hooger christen-zijn verstaan worden. Alzoo wilt gij het verstaan.

Uwe Kerk is geen klein kapelleken van erge mensen, met bekrompen geest en bekrompen wille. Kwaad, mistrouwend en ongenegen.

Uwe Kerk is de groote Kerk, die katholiek is naar haren eigen griekschen naam.
 passend op alle tijden,
 passend op alle landen,
 passend op alle wetenschap en waarheid,
 passend op alle plicht,
 passend op alle recht,
 passend op alle deugen en goed zijn;
 passend op allen nood,
 passend op alle kunst,
 passend op geheel de menschelijkheid;
 onpassend op onwaarheid en op kwaad.

Uwe Kerk is de groote Kerk; waar hooger ramen klaarte gieten over leerend woord,
 en warmte in hert en doenden wil; wier klokkengalmen en zanggeluid de verre
 geesten, de verre herten, de verre volkeren binnen roepen; waar open poorten den
 volke toevlucht geven en rustensoord.

Gij zijt de zonen der Kerk!

Zult gij het zijn?

Ik hope van ja; ik ben zeker van ja.

De plaats die gij in de wereld bekleeden gaat, het werk dat gij in de wereld
 verrichten gaat, het woord dat gij in de wereld spreken gaat, het leven dat gij in de
 wereld leven gaat, zal maken dat gij zijt:

ons hooger, vlaamsche, christen volk.

Daarover sluite ik, en keerend naar den autaar spreke ik dit laatste woord:
Heer, hier zijn uw trouwe knapen!
Zend over hen licht en sterkte en vroomheid.